

Itorero rya Pentekote ry'u Rwanda – Itorero ADEPR

B.P. 404 KIGALI

AMATEGEKO AGENGA ABAKOZI MU ITORERO ADEPR

Kigali, Nzeri 2021

UMUTWE WA I: INGINGO ZIBANZA 8

Ingingo ya 1: Impamvu y'aya mategeko agenga abakozi 8

Ingingo ya 2: Abarebwa n'aya mategeko 8

Ingingo ya 3: Imbonerahamwe y'imyanya y'imirimo 8

Ingingo ya 4: Umwanya w'umukozi udateganyijwe ku mbonerahamwe y'imyanya y'imirimo 10

UMUTWE WA II: UBURYO BWO GUSHAKA ABAKOZI 11

Ingingo ya 5: Ihame rusange 11

Ingingo ya 6: Urwego rufite ububasha bwo gushaka abakozi binyuze mu ipiganinwa 11

Ingingo ya 7: Ishyirwaho ry'akanama gashinzwe gushaka abakozi 11

Ingingo ya 8: Gutangaza umwanya ukeneye umukozi 12

Ingingo ya 9: Ibisabwa uwifuza gupiganirwa umwanya 12

Ingingo ya 10: Gutoranya abemerewe gukora ikizamini 13

Ingingo ya 11: Gutegura no gukoresha ikizamini 13

Ingingo ya 12: Gutegura no gukoresha ikizamini kigenewe abasanzwe ari abakozi b'Itorero ADEPR 14

Ingingo ya 13: Gukosora ikizamini 14

Ingingo ya 14: Raporo y'ipiganwa 14

Ingingo ya 15: Gutangaza amanota 15

Ingingo ya 16: Guhamagarira umukandida watsinze gukora akazi 15

Ingingo ya 17: Ibyangombwa bisabwa umukandida watsindiye umwanya 16

Ingingo ya 18: Urutonde rw'abakandida batsinze ariko batahawe akazi 16

Ingingo ya 19: Ibirebana n'imyanya y'abakozi bashyirwaho n'abatorwa 16

UMUTWE WA III: AMASEZERANO Y'UMURIMO KU MUKOZI UHawe AKAZI 17

Ingingo ya 20: Ihame rusange	17
Ingingo ya 21: Umuyobozi ufite ububasha bwo gushyira umukono ku masezerano	17
Ingingo ya 22: Ibirebana n'igeragezwa	17
Ingingo ya 23: Igihe amasezerano y'umurimo amara	18
Ingingo ya 24: Imiterere y'amasezerano y'umurimo	18
Ingingo ya 25: Umwihariko ku masezerano y'umukozi uri mu mwanya ushyirwaho	19
Ingingo ya 26: Umushahara n'ibindi bigenerwa umukozi	19
 UMUTWE WA IV: INSHINGANO Z'UMUKOZI N'UMUKORESHA	 20
Ingingo ya 27: Ibyo umukozi agomba kwitwararika	20
Ingingo ya 28: Ibyo umukoresha agomba kwitwararika	20
Ingingo ya 29: Kirazira	21
Ingingo ya 30: Imibanire hagati y'abakozi	22
Ingingo ya 31: Gutangaza amakuru	22
Ingingo ya 32: Ibiranga umukozi uri mu kazi	22
Ingingo ya 33: Kumenyekanisha igongana ry'inyungu	22
 UMUTWE WA V: AMASAHA Y'AKAZI N'IYUBAHIRIZWA RYAYO	 23
Ingingo ya 34: Amasaha y'akazi	23
Ingingo ya 35: Gukererwa mu kazi	23
Ingingo ya 36: Uruhushya rwo gusiba akazi	24
 UMUTWE WA VI: IBIRUHUKO BY'UMUKOZI	 24
Ingingo ya 37: Ubwoko bw'ibiruhuko	24
Ingingo ya 38: Ikiruhuko cy'umwaka	24
Ingingo ya 39: Gahunda y'ikiruhuko cy'umwaka	25

Ingingo ya 40: Ikiruhuko cy'ingoboka	26
Ingingo ya 41 : Ikiruhuko cy'uburwayi	26
Ingingo ya 42: Ikiruhuko cyo kubyara	26
Ingingo ya 43: Ikindi kiruhuko	26
Ingingo ya 44: Umuyobozi ufite ububasha bwo gutanga ikiruhuko	27
UMUTWE WA VII: IMPINDUKA ZISHOBORA KUBA KU MUKOZI URI MU MWANYA W'UMURIMO	27
ICYICIRO CYA MBERE: IBIREBANA NO KWIMURIRWA AHANDI NO GUSHYIRWA KU WUNDI MWANYA	27
Ingingo ya 45: Kwimurirwa ahandi	27
Ingingo ya 46: Umuyobozi ufite ububasha bwo kwimurira umukozi uri mu mwanya upiganirwa	28
Ingingo ya 47: Gushyirwa ku wundi mwanya	28
Ingingo ya 48: Gushyirwa ku wundi mwanya uri hejuru y'uwu umukozi asanzweho	28
Ingingo ya 49: Gusigarira undi	29
Ingingo ya 50: Uburenganzira bw'umukozi wasigariye undi	29
Ingingo ya 51: Ibisabwa kugira ngo umukozi asigarire undi	29
UMUTWE WA VIII: KONGERERA ABAKOZI UBUSHOBOZI	30
Ingingo ya 52: Uburyo bwo kongerera umukozi ubushobozi	30
Ingingo ya 53: Gahunda y'amahugurwa	30
Ingingo ya 54: Uburyo amahugurwa akorwa	31
Ingingo ya 55: Umuyobozi ufite ububasha bwo kohereza umukozi mu muhagurwa	31
UMUTWE IX: ISUZUMAMIKORERE KU BAKOZI BA ITORERO ADEPR	31
Ingingo ya 56: Umwaka w'ibikorwa	31

Ingingo ya 57: Itegurwa ry'imihigo kuri buri mukozi	32
Ingingo ya 58: Guhigura imihigo	32
Ingingo ya 59: Uburyo bwo gutanga amanota	33
Ingingo ya 60: Ibisobanuro by'amanota atangwa	33
Ingingo ya 61: Gushimira abakozi bitwaye neza	34
Ingingo ya 62: Ingano y'ishimwe	34
Ingingo ya 63: Ingaruka zo kutabona amanota akwiye	35
UMUTWE WA X: UBUTUMWA BW'AKAZI	35
Ingingo ya 64: Igisobanuro cy'ubutumwa bw'akazi	35
Ingingo ya 65: Kwemeza ko umukozi ajya mu butumwa	35
Ingingo ya 66: Ibigenerwa umukozi uri mu butumwa	36
Ingingo ya 67: Imiterere y'urwandiko rw'ubutumwa	36
Ingingo ya 68: Igihe amafaranga y'ubutumwa atangirwa	37
Ingingo ya 69: Raporo y'ubutumwa	37
UMUTWE WA XI: AMAKOSA YO MU RWEGO RW'AKAZI N'IBIHANO	37
Ingingo ya 70: Ikosa ryo mu rwego rw'akazi	37
Ingingo ya 71: Ihame rusange	Error! Bookmark not defined.
Ingingo ya 72: Itangwa ry'igihano	38
Ingingo ya 73: Ibihano bitangwa	38
Ingingo ya 74: Umuyobozi ufite ububasha bwo gutanga ibihano	38
Ingingo ya 75: Iseswa ry'amasezerano kubera ikosa rikomeye	39
Ingingo ya 76: Iseswa ry'amasezerano ku bakozi bari mu myanya ishyirwaho	40
UMUTWE WA XII: UMUTEKANO N'IMIBEREHO MYIZA KU KAZI	40

Any

RD

22

81

PA

Ingingo ya 77: Ihame rusange	40
Ingingo ya 78: Inshingano z'umukoresha mu birebana n'umutekano n'imibereho myiza	40
Ingingo ya 79: Inshingano z'abakozi mu birebana n'umutekano n'imibereho myiza	40
Ingingo ya 80: Ishyirwaho rya Komite y'ubuzima n'umutekano mu kazi	41
Ingingo ya 81: Intumwa z'abakozi	41
Ingingo ya 82: Inshingano z'Intumwa z'abakozi	42
Ingingo ya 83 : Gushyira komite ishinze imyitwarire y'abakozi,	Error! Bookmark not defined.
UMUTWE WA XIII: ISUBIKWA, ISESWA CYANGWA IRANGIRA RY'AMASEZERANO Y'UMURIMO	42
Ingingo ya 84: Impamvu zituma habaho isubikwa ry'amasezerano	42
Ingingo ya 85: Isubikwa ry'amasezerano y'umurimo kubera imwe mu mpamvu ziteganyijwe mu tegeko ry'umurimo	43
Ingingo ya 86: Isubikwa ry'amasezerano y'umurimo bikoze ku bwumvikane	43
Ingingo ya 87: Isubikwa ry'amasezerano ritewe no guhagarikwa ku nshingano umukozi asanzwe afite mu Itorero	44
Ingingo ya 88: Kumenyeshwa isubikwa ry'amasezerano	44
Ingingo ya 89: Umuyobozi ufite ububasha bwo gusubika amasezerano	45
Ingingo ya 90: Uburenganzira n'inshingano mu gihe cy'isubikwa ry'amasezerano	45
Ingingo ya 91: Impamvu zituma habaho iseswa ry'amasezerano	45
Ingingo ya 92: Integuza yo gusesa amasezerano	46
Ingingo ya 93: Umuyobozi ufite ububasha bwo gusesa amasezerano	46
Ingingo ya 94: Imperekeza zijyanye n'iseswa ry'amasezerano	46
Ingingo ya 95: Imperekeza zihabwa uwasoje inshingano	Error! Bookmark not defined.
Ingingo ya 96: Irangira ry'amasezerano y'umurimo	46
Ingingo ya 97: Ikiruhuko k'izabukuru.	46

UMUTWE WA XIV: INGINGO Z'INZIBACYUHO N'IZISOZA

47

Ingingo ya 98: Ibiateganyijwe muri aya mategeko agenga abakozi

47

Ingingo ya 99: Urwego aya mategeko agenga abakozi ari ho

47

Ingingo ya 100: Amabwiriza yo gushyira mu bikorwa aya mategeko agenga abakozi

47

Ingingo ya 101: Ivanwaho ry'andi mategeko agenga abakozi

48

Ingingo ya 102: Iyubahirizwa ry'aya mategeko agenga abakozi

48

By

rw sp

sy

PR

UMUTWE WA I: INGINGO ZIBANZA

Ingingo ya 1: Impamvu y'aya mategeko agenga abakozi

Aya mategeko agamije kugena uburyo bw'imicungire n'imiyoborere y'abakozi b'Itorero rya Pentekote ry'u Rwanda, Itorero ADEPR, ibirebana n'uko umukozi ajya mu kazi, uko akazi gakorwa n'inshingano za buri ruhande, kuva umukozi yinjiye mu kazi kugeza akavuyemo.

Ingingo ya 2: Abarebwa n'aya mategeko

Abarebwa n'aya mategeko ni aba bakurikira:

- Abakozi b'Itorero ADEPR bagengwa n'amasezerano y'umurimo, bajyaho binyuze mu ipiganwa,
- Abayobozi bo mu myanya itorerwa bagengwa n'aya mategeko agenga abakozi ku bidateganyijwe ukundi mu mategeko shingiro y'Itorero ADEPR;
- Abakozi bari mu myanya bashyirwaho n'Urwego rw'Itorero ADEPR rubifitiye ububasha
- Umukozi uri mu itozwa cyangwa imenyerezwa ry'umurimo ;
- Umukozi w'umunyakiraka.

Abakozi b'ibigo by'Itorero ADEPR bifite ubuzima gatozi n'abakozi b'ibigo by'itorero bicungwa ku masezerano y'ubufatanye na Leta bagengwa n'amategeko agenga abakozi ategurwa hashingiwe ku mwihariko wa buri kigo. *Ingingo ya 3: Imbonerahamwe y'imyanya y'imirimo*

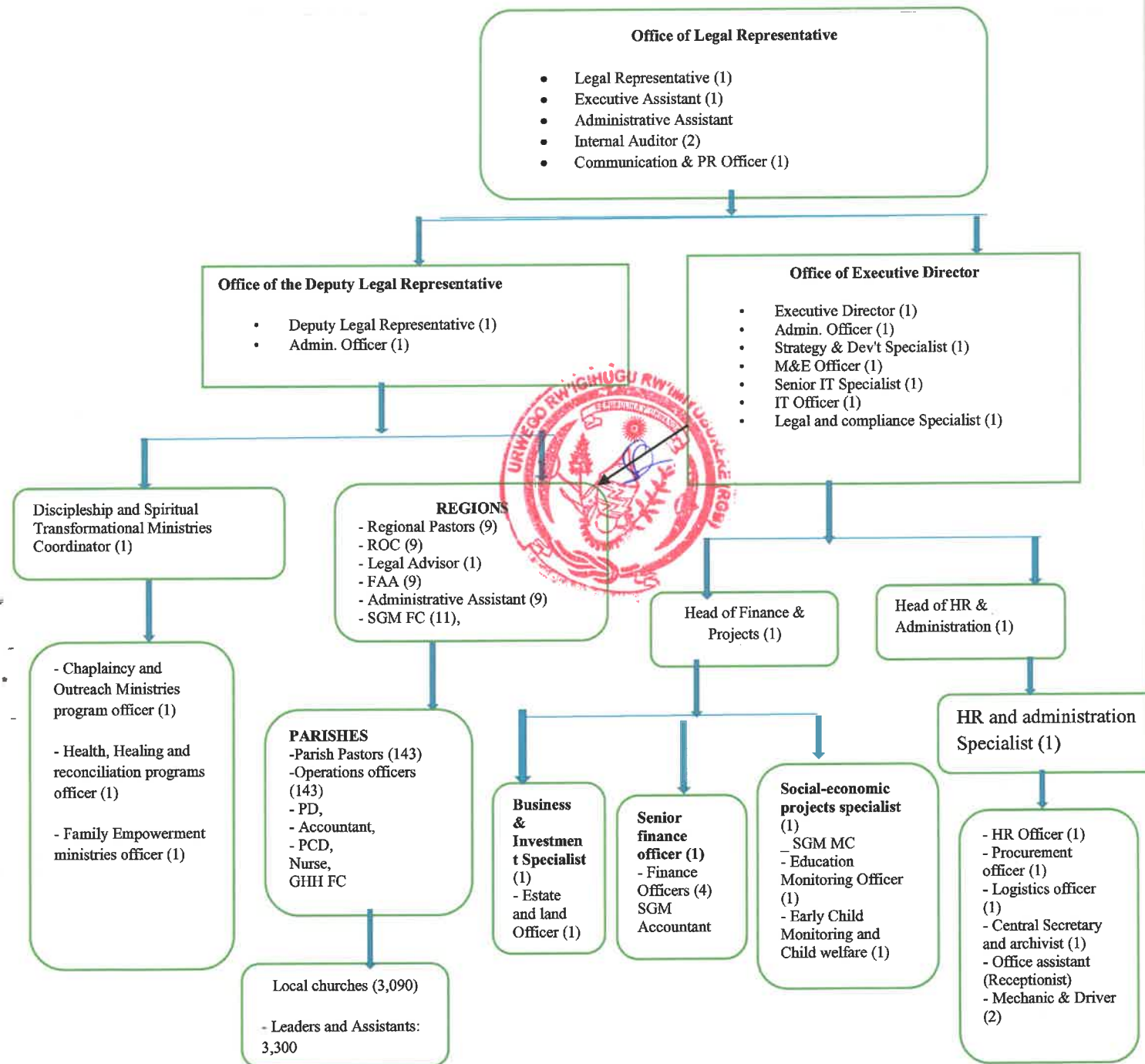
Am

AL

BS PA NO

Imbonerahamwe y'imyanya y'imirimo y'Itorero ADEPR iteye mu buryo bukurikira

Imbonerahamwe y'imyanya y'imirimo ishobora kuvugururwa igihe cyose bibaye ngombwa kugira ngo ihuzwe n'igihe bisabwe na Komite Nyobozi bikemezwa n'Inama Nkuru y'Abashumba.

Uretse abakozi b'ibigo byihariye by'Itorero ADEPR bifite ubuzima gatozi n'ibicungwa ku masezerabo y'ubufatanye na Leta, gushaka umukozi ujya mu mwanya uwo ariwo wose bigomba gushingira ku biteganyijwe mu mbonerahamwe y'imyanya y'imirimo.

Ku bigo by'itorero bicungwa ku bufatanye na Leta, aho itegeko riha uburenganzira Itorero ADEPR gushaka abakandida bavamo abayora ibyo bigo, gushaka abakandida bikorwa n'urwego rufite abakozi mu nshingano cyangwa undi wabiherewe ububasha.

Ingingo ya 4: Umwanya w'umukozi udateganyijwe ku mbonerahamwe y'imyanya y'imirimo

Iyo bibaye ngombwa gushaka umukozi udasanze uteganyijwe ku mbonerahamwe y'imyanya y'imirimo, bikorwa bimaze kwemezwa n'Inama Nkuru y'abashumba ku busabe bwa Komite Nyobozi.

Ubusabe bwo gushaka umukozi bugomba kuba bugaragaza byibuze ibi bikurikira:

- Ibisobanuro birebana n'impamvu umukozi akenewe;
- Ubumenyi bwihariye agomba kuba afite;
- icyo ategerejweho nyuma y'inshingano yahawe;
- Imiterere y'umurimo agomba gukora n'uburyo agomba gukurikiranwa;
- Ibirebana n'ingengo y'imari yo kumuhemba.

Umukozi ushakwa hakurikijwe ibiteganyijwe muri iyi ngingo agomba guhabwa amasezerano y'umurimo y'igihe kingana n'icyo akenewe.

Iyo habayeho umushinga w'igihe gito kandi ukaba ukeneye abakozi badasanze bateganyijwe ku mbonerahamwe y'imyanya y'imirimo y'Itorero ADEPR, icyo gihe gutegura umushinga bijyana no kwemeza abakozi bazakenerwa, umwanya w'umurimo bazaba bariho hashingiwe ku mbonerahamwe y'imyanya y'imirimo isanzwe bikemezwa n'urwego rubishinzwe bikazaherwaho mu gushaka abo bakozi.

Iyo umushinga uzakoresha abakozi bihariye kuburyo budashobora guhuzwa n'imbonerahamwe y'imyanya y'imirimo isanzwe, icyo gihe hakorwa imbonerahamwe y'imyanya y'umurimo kuri uwo mushinga, ikemezwa n'urwego rubifitiye ububasha. Iyo uwo mushinga ari uw'igihe kirambye, Komite Nyobozi ivugurura imbonerahamwe y'imyanya y'imirimo ikayishyikiriza Inama Nkuru y'Abashumba kugira ngo iyemeze.

Any

Je

87 12 10

UMUTWE WA II: UBURYO BWO GUSHAKA ABAKOZI

Ingingo ya 5: Ihame rusange

Uretse ku biteganyijwe ukundi n'amategeko shingiro y'I torero ADEPR ku birebana n'abakozi bashyirwaho, Gushaka abakozi baja mu myanya y'imirimo muri ADEPR bikorwa hashingiwe ku biteganywa n'amategeko agenga umurimo mu Rwanda. Bimwe mu bigomba kubahirizwa ni ibi bikurikira:

- Kwirinda ivangura iryo ariryo ryose
- Guhamba umushahara ungana abakozi bakora imirimo y'agaciro kangana;
- Gukorera mu mucyo n'ubutabogama mu gihe cyo gushaka abakozi;
- Gutanga amahirwe angana ku bashaka kuba abakozi kandi bujuje ibisabwa.

Ingingo ya 6: Urwego rufite ububasha bwo gushaka abakozi binyuze mu ipiganwa

Gushaka abakozi binyuze mu ipiganwa bikorwa n'ishami rifite abakozi mu nshingano abatsindiye kujya mu myanya nyuma y'ipiganwa bakemezwa na Komite Nyobozi.

Icyakora, bitewe n'imiterere yihariye y'umwanya w'umurimo ukenewe mu Itorero ADEPR, urwego rushinzwe gushaka abakozi byemejwe na Komite Nyobozi y'Itorero ADEPR rushobora kwiyambaza impuguke cyangwa Ikigo gishinzwe gushaka abakozi mu birebana no gukoresha ibizamini.

Ingingo ya 7: Ishyirwaho ry'akanama gashinzwe gushaka abakozi.

Urwego rufite abakozi mu nshingano bashyiraho akanama gashinzwe gushaka abakozi kagizwe byibuze n'abantu batatu (3) bafite ubunyangamuagayo, ubumenyi n'ubunararibonye mubyo gushaka abakozi bakemezwa na Komite Nyobozi y'Itorero ADEPR.

Akanama gashinzwe gushaka abakozi gafite inshingano zikurikira:

- Gusesengura amadosiye y'abakandida no gutoranya abemerewe gukora ikizamini;
- Gutegura ikizami cyanditse;
- Kugenzura ikorwa ry'ikizamini cyanditse (iyo cyakoreshejwe);

- Gukosora ibizami byatanzwe no gushyikiriza ishami rishinzwe abakozi urutonde rw'abatsinze kandi rugaragaza abemerewe gukora ikizami gikorwa mu buryo bw'ikiganiro;
- Gutegura no gukoresha ikizamini gikorwa mu buryo bw'ibiganiro (iyo cyakoreshejwe);
- Gushyikiriza urwego rushinzwe gushaka abakozi amanota yose hamwe no kugaragaza uwarushije abandi nyuma yo guteranya amanota yose.

Ingingo ya 8: Gutangaza umwanya ukeneye umukozi

Gutangaza umwanya ukeneye umukozi bikorwa n'ishami rifite abakozi mu nshingano bigakorwa binyujijwe nibura muri kimwe mu bitangazamakuru bikorera mu Rwanda bikanamanikwa ahagenewe gushyirwa amatangazo amenyeshya y'Itorero ADEPR.

Itangazo rigomba kuba rigaragaza ibi bikurikira:

- Inyito y'umwanya w'umurimo;
- Urwego rw'Itorero ADEPR umwanya ubarizwaho;
- Umubare w'imyanya y'umurimo ishakirwa abakozi;
- Ibisabwa ku mwanya w'umurimo n'inshingano biyanye;
- Umunsi ntarengwa wo gutanga dosiye zisaba akazi;

Itangazo ry'umwanya ushakirwa umukozi rimara iminsi irindwi (7) y'akazi ibarwa uhereye ku munsi wa mbere ryatangarijweho.

Ingingo ya 9: Ibisabwa uwifuza gupiganirwa umwanya

Umukandida wifuza gupiganira umwanya asabwa gutanga ibi bikurikira:

- Ibaruwa isaba akazi;
- Umwirondoro wuzuye w'usaba akazi;
- Fotokopi y'irangamuntu;
- icyemezo cyangwa se impamyabushobozi z'amashuri afite ;
- icyemezo byerekana uburambe mu kazi n'iby'amahugurwa yakozwe (*iyo bikenewe*) ;
- icyemezo cy'ubuhamba gitangwa n'Umushumba we iyo bikenewe ;
- Abantu 3 bamuzi neza, n'aderesi bashobora kubonekaho.

Ingingo ya 10: Gutoranya abemerewe gukora ikizamini

Gutoranya abemerewe gukora ikizamini bikorwa n'akanama gashinzwe gukoresha ikizamini cyangwa impuguke mu gukoresha ibizamini ziyambajwe hagendewe kubyo umukozi wifuza gupiganira umwanya agomba kuba yujuje.

Urutonde rw'abemerewe gukora ibizamini rutangazwa mu minsi itanu mbere yo gukora ikizamini, itangazo rigomba kugaragaza kandi umunsi, isaha n'aho ikizamini kizakorera.

Ingingo ya 11: Gutegura no gukoresha ikizamini

Gushaka abakozi mu myanya y'imirimo mu Itorero ADEPR bikorwa binyuze mu buryo bw'ikizamini cyanditse n'ikizamini gikorwa mu buryo bw'ibiganiro. Buri kizamini kibarirwa amanota angana na mirongo itanu ku ijana (50%).

Icyakora, byemejwe na Komite Nyobozi, gushaka abakozi bishobora gukorwa binyuze mu buryo bw'ikizami kimwe gusa gishobora kuba ari icyanditse cyangwa gikorwa mu buryo bw'ibiganiro. Icyo gihe ikizami kibarirwa ku manota angana n'ijana ku ijana (100%).
Ikizamini gitegurwa muri rumwe mu ndimi zemewe mu Rwanda.

Mu ikoreshe ry'ikizamini, uwemerewe gukora ikizamini ufite ubumuga cyangwa ufite uburwayi bwihariye yitabwaho by'umwihariko hagendeye ku bumuga cyangwa uburwayi bwe.

Bitewe n'umwihariko w'imyanya w'abakozi bari ku myanya y'aba "Specialist", imyanya isaba ubumenyi bwihariye (Consultant) umwanya w'ushinzwe guhuza ibikorwa mubiro by'Umushumba Mukuru (executive Assistant) n'Umwanya ushinze gutangaza amakuru y'itorero (Communication and Public Relations) n'umushoferi utwara umushumba Mukuru Komite Nyobozi ishobora kwemeza ko umukozi ukenewe muri uwo mwanya yashakishwa mu bantu bazwiho ubumenyi ubunararibonye bukenewe kuri uwo mwanya bidaciye mu ipiganwa. Akanama gashinzwe gushaka abakozi gashaka uwujuje ibisabwa kuri uwo murimo agakorera raporo igashyikirizwa Komite Nyobozi ngo imwemeze.

Ingingo ya 12: Gutegura no gukoresha ikizamini kigenewe abasanzwe ari abakozi b'Itorero ADEPR

Iyo bibaye ngombwa kandi byemejwe na Komite Nyobozi, hakoreshwa ikizami kigenewe gusa abasanzwe ari abakozi b'Itorero ADEPR bujuje ibisabwa ku mwanya ukeneye umukozi; icyo gihe bimenyeshwa abakozi b'Itorero ADEPR gusa.

Ingingo ya 13: Gukosora ikizamini

Ikizamini gikosorwa n'abagikoresheje hakurikijwe ibiteganywa n' amategeko agenga abakozi.

Iyo bigaragaye ko hakoze amakosa mu gukosora ibizamini, urwego rufite abakozi mu nshingano rugena abasubiramo ikosorwa ry'icyo kizamini. Iyo bishobora kugira ingaruka ku bakandida bose, urwego rushinzwe abakozi rushobora gusaba ko icyo kizamini gisubirwamo.

Igihe cyose iyo habayeho kujurira ku birebana no gukosora cyangwa guteranya amanota, igikorwa gikurikira cyo gushaka umukozi gikorwa nyuma y'icyemezo cya nyuma ku bujurire.

Igihe ntarengwa cy'ubujurire ni iminsi ibiri (2) y'akazi ibarwa uhereye igihe amanota yatangarijwe.

Ingingo ya 14: Raporo y'ipiganwa

Nyuma yo gusoza ibirebana n'ipiganwa rigamije gushaka abakozi, uwakoresheje ipiganwa akora raporo igaragaza uko ipiganwa ryagenze kuva ryatangira kugeza rishojwe, igashyikirizwa ishami rifite abakozi mu nshingano.

Raporo igomba kuba igaragaza umukozi watsindiye umwanya, ndetse ikagaragaza abakandida bagize amanota mirongo irindwi ariko batahawe akazi bitewe n'umubare w'abakozi bari bakenewe.

dy

de

dy BA RE

Urwego rushinzwe gushaka abakozi rusuzuma ibikubiye muri raporo rukemeza ko yakurikije amabwiriza ngenderwaho hanyuma rukayishyikiriza Komite Nyobozi kugira ngo iyemeze.

Ingingo ya 15: Gutangaza amanota

Amanota abakandida bakoze ikizamini babonye atangazwa n'Ishami rifite abakozi mu nshingano nyuma yo guha raporo Komite Nyobozi, bakabimenyeshwa hakoreshejwe ubutumwa bugufi bwoherezwa kuri telefoni igendanwa no kuri e-mail kandi bigatangazwa ahasanzwe hamanikwa amatangazo ku Cyicaro cy'Itorero ADEPR no ku Biro by'urwego rw'Itorero aho umukozi azakorera.

Iyo abakandida babiri (2) cyangwa benshi banganyije amanota ku mwanya umwe w'umurimo, amahirwe yo gutanga umurimo atangwa hakurikijwe ibiteganyijwe mu tegeko rigenga umurimo mu Rwanda.

Ingingo ya 16: Guhamagarira umukandida watsinze gukora akazi

Nyuma yo gutangaza amanota ya nyuma, Ishami rishinzwe abakozi rimenyesha mu nyandiko umukandida watsindiye umwanya upiganirwa agahamagarirwa kuza gusinya amasezerano y'umurimo yitwaje inyandiko zisabwa zishyirwa muri dosiye y'umukozi.

Umukandida watsindiye umwanya amenyeshwa mu nyandiko igihe azatangirira akazi kandi agahabwa umunsi ntarengwa wo kuba yazanye ibyangombwa bisabwa, atabyubahiriza kandi atatanze impamvu agafatwa nk'utemeye akazi bityo kagahabwa uwamukurikiye mu manota.

Igihe ntarengwa cyo kuzana ibyangombwa bisabwa ni iminsi itanu (5) y'akazi ibarwa uhereye umunsi yahereweho inyandiko imumenyesha. Iyo bibaye ngombwa, kubera umwihariko w'ibyangombwa umukozi asabwa, ashobora kwemererwa gutangira akazi agahabwa igihe gihagije cyo kuzana ibyangombwa bisabwa, ariko ntibikwiye kurenga iminsi 30

Hy

4

81 10

Ingingo ya 17: Ibyangombwa bisabwa umukandida watsindiye umwanya

Mbere yo gushyira umukono ku masezerano y'umurimo umukandida watsindiye umwanya upiganirwa, asabwa gutanga ibyangombwa bikurikira:

- Umwirondoro wuzuye;
- Kopi y'impamyabumenyi iriho umukono wa noteri
- Amafoto 2 magufi;
- icyemezo cya muganga wemewe na Leta (iyo ari ngombwa);
- Urupapuro rugaragaza ko atakatiwe igifungo kingana cyangwa kirenze amezi atandatu (6);
- icyemezo cy'irangamimerere;
- icyemezo cy'uko atahamwe n'icyaha cya jenocide cyangwa ingengabitekerezo yayo;
- icyemezo cy'ubunyangamugayo mu kwishyura neza (CRB clearance) gisabwa ku mwanya w'ubuyobozi n'imyanya y'akazi ifite aho ihuriye n'icungamutungo;
- Inyandiko itangwa n'umwanditsi w'irangamimerere igaragaza abana bemewe n'amategeko;
- Kuzuza no gushyira umukono ku nyandiko itangwa n'ishami rishinzwe abakozi; bimwe mu byo iyo nyandiko igaragaza harimo abandi bakora muri ADEPR bafitanye isano, ibikorwa bye byagaragaramo igongana ry'inyungu, umwirondoro w'umuntu wiyambazwa iyo bibaye ngombwa n'ibindi ishami ribona ko ari ngombwa;

Ingingo ya 18: Urutonde rw'abakandida batsinze ariko batahawe akazi

Ishami rishinzwe abakozi muri ADEPR rikora urutonde rw'abakandida batsinze ikizamini ariko batahawe akazi. Mu gihe kitarenze amazi atandatu uhaye igihe raporo y'ipiganwa yemerejwe Komite Nyobozi Ishobora guhitamo umukandida uri kuri urwo rutonde agahabwa akazi nta rindi piganwa ribayeho mu mwanya yari yapiganiwe iyo uwawushyizwemo awuvuyemo mu gihe urwo rutonde rugifite agaciro cyangwa akagahabwa mu wundi mwanya uri ku rwego rumwe n'uwo yari yapiganiwe kandi yujuriye ibisabwa.

"Igihe bibaye ngombwa ADEPR ishobora gukoresha liste y'abari batsinze batabonye imyanya"

Ingingo ya 19: Ibirebana n'imyanya y'abakozi bashyirwaho n'abatorwa

Imyanya y'abakozi bashyirwaho ni imyanya igenwa mu mategeko shingiro ya ADEPR.

ky

16

gy

RA RW

Ibyo abakozi bashyirwaho n'abatorwa bagomba kuba bujuje, ishyirwaho n'ikurwaho ryabo bigenwa hakurikijwe ibiteganyijwe mu mategeko shingiro y'Itorero ADEPR.

UMUTWE WA III: AMASEZERANO Y'UMURIMO KU MUKOZI UHawe AKAZI

Ingingo ya 20: Ihame rusange

Bitanyuranyije n'ibiteganywa n'amategeko Shingiro y'Itorero ADEPR, umuukozi wahawe akazi binyuze mu buryo bw'ipiganwa cyangwa washyizwe mu mwanya ashyira umukono ku masezerano y'umurimo agaragaza inshingano ze, iz'umukoresha n'ibindi birebana n'akazi agomba gukora.

Ingingo ya 21: Umuyobozi ufite ububasha bwo gushyira umukono ku masezerano

Ku ruhande rw'Itorero ADEPR, Umushumba Mukuru ni we ufite ububasha bwo gusinya amasezerano y'umurimo.

Icyakora, kubera imiterere yihariye y'Itorero ADEPR, Umushumba Mukuru ashobora gutanga ububasha bwo gusinya amasezerano ku Muyobozi w'Urwego runaka. Itangwa ry'ububasha rigomba gukorwa mu nyandiko igaragaza Umuyobozi ubuhawe, ububasha nyirizina ahawe n'igihe buzamara kandi bukoreshwa gusa kubijyanye nicyo bwatangiwe.

Ingingo ya 22: Ibirebana n'igeragezwa

Igeragezwa ni igihe gihabwa umukozi mushya hagamijwe gusuzuma ubushobozi bwe mu bijyanye no gukora akazi ku mwanya ariho

Igihe cy'igeragezwa ni amezi atatu (3) ashobora kongerwa ariko igihe cy'ibanze n'inyongera bikaba bidashobora kurenza amezi atandatu (6).

by

JP

SJ RA 20

Uretse aho biteganiye ukundi mu mategeko Shingiro y'Itorero ADEPR, umukozi wese mushya ahabwa igihe cy'igeragezwa. Umukozi wahawe akazi ashyira umukono ku masezerano y'imihigo y'ibyo azakora mu gihe cy'igeragezwa kandi akazakorerwa isuzumabushobozi rigamije kureba niba ashoboye akazi cyangwa atagashoboye.

Nyuma y'isuzumabushobozi, umukozi ashobora kuva mu igeragezwa yemewe nk'umukozi, kongererwa igihe cy'igeragezwa cyangwa gusezererwa nta mpaka.

Mu gihe cy'igeragezwa, buri ruhanda rushobora guhagarika amasezerano y'akazi nta nteguza igihe cyose bibaye ngombwa.

Ingingo ya 23: Igihe amasezerano y'umurimo amara

Uretse aho biteganiye ukundi mu mategeko shingiro y'Itorero ADEPR, Umukozi wahawe akazi ku mwanya w'umurimo uhoraho, ahabwa amasezerano y'umurimo y'igihe kitazwi nyuma y'igeragezwa.

Umukozi wahawe akazi ku mwanya w'umurimo mu mushinga w' Itorero ADEPR ku bufatanye n'abandi bafatanyabikorwa, ahabwa amasezerano hashingiwe ku masezerano y'ubufatanye.

Umukozi wahawe akazi ku mwanya w'umurimo mu mushinga w' Itorero ADEPR ahabwa amasezerano hashingiwe ku gihe kingana n'icyo umushinga uzamara.

Umukozi wahawe akazi ku mwanya kubera ubumenyi bwihariye cyangwa kubera umusaruro wihariye ategerejweho, ahabwa amasezerano y'umurimo angana n'igihe akenewe.

Umukozi uri mu itozwa cyangwa imenyerezwa ry'umurimo ahabwa amasezerano ajyanye n'iryo tozwa cyangwa imenyerezwa ry'umurimo y'igihe cyumvikanyweho ku mpande zombi.

Umukozi w'amasezerano y'igihe gito na Nyakabyizi bahabwa amasezerano ajyanye n'ibyo yahawe gukora mu gihe kitarenze amezi atatu.

Ingingo ya 24: Imiterere y'amasezerano y'umurimo

Amasezerano y'umurimo hagati y' Itorero ADEPR n'umukozi wahawe akazi akorwa mu nyandiko kandi agomba kuba akubiyemo byibuze ibi bikurikira:

- 1° Umwirondoro w'umukozi n'uw'umukoresha;
- 2° icyo amasezerano agamije;
- 3° inshingano z'abagiranye amasezerano;
- 4° igihe amasezerano azamara;
- 5° imiterere y'umurimo;
- 6° intera cyangwa urwego rw'umurimo;
- 7° aho umurimo uzakorerwa;
- 8° igihe cy'igeragezwa;
- 9° amasaha y'akazi;
- 10° umushahara n'ibindi bigenerwa umukozi;
- 11° ibikurwa ku mushahara w'umukozi;
- 12° igihe cyo kwishyura umushahara
- 13° uburyo umukozi ashobora kwimurirwa ahandi
- 14° uburyo bwo gukemura impaka;
- 15° uburyo bwo gusesa amasezerano y'umurimo;
- 16° Itariki amasezerano y'umurimo atangirira gukurikizwa.
- 17° Urugero rw'amasezerano yifashishwa hagati y'umukozi n' Itorero ADEPR ruri ku mugereka w'aya mategeko agenga abakozi

Ingingo ya 25: Umwihariko ku masezerano y'umukozi uri mu mwanya ashyirwaho

Umukozi uri mu mwanya ashyirwaho kubera izindi nshingano afite mu Itorero nko kuba ari umupasitori, amasezerano ye ahita ata agaciro iyo atagifite inshingano zatumye ashyirwa mu mwanya.

Ingingo ya 26: Umushahara n'ibindi bigenerwa umukozi

Umushahara n'ibindi bigenerwa umukozi bigenwa hagendewe kuri ibi bikurikira:

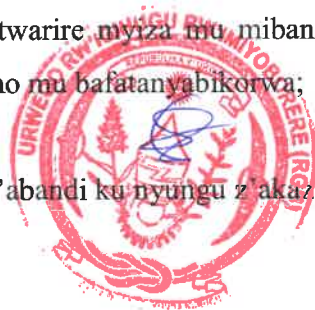
- Ingengo y'imari yo guhemba abakozi ;
- Imbonerahamwe y'imyanya y'imirimo y' Itorero ADEPR,
- Urwego cyangwa intera y'umurimo umukozi ariho,
- Inshingano umukozi afite.

UMUTWE WA IV: INSHINGANO Z'UMUKOZI N'UMUKORESHA

Ingingo ya 27: Ibyo umukozi agomba kwitwararika

Umukozi wese w'Itorero ADEPR agomba:

- Kubahiriza Intego no kugendera ku ndangagaciro n'amahame agenga Itorero ADEPR;
- Gukora ubwe umurimo ashinzwe;
- Kubahiriza amategako n'amabwiriza agenga Itorero ADEPR;
- Gukorana ubushishozi, umurava, ubwitange n'ubunyangamugayo;
- Gucunga neza ibikoresho yahawe bimufasha kuzuza inshingano, kubyitaho no kubifata neza;
- Gukoresha igihe cye byimazeyo mu kazi k' Itorero ADEPR nk'uko amategako abiteganya;
- Gutanga raporo inoze kandi ku gihe ;
- Kwerekana ikinyabupfura n'imyitwarire myiza mu mibanire ye n'abayobozi bamuyobora, muri bagenzi be bakorana ndetse no mu bafatanyabikorwa;
- Gukorera ahabugenewe
- Gufashanya no gushyira hamwe n'abandi ku nyungu z'akazi;
- Kugira ibanga ry'akazi.

Ingingo ya 28: Ibyo umukoresha agomba kwitwararika

- 1° Gutanga amasezerano y'umurimo ku mukozi kandi umukozi agahabwa kopi yayo;
- 2° Guha umukozi akazi basezeranye, akagatangira igihe n'ahantu bumvikanye;
- 3° Kuyobora umukozi kandi agakora ibishoboka byose kugira ngo akazi gakorerwe ahantu hameze neza hubahirije ibijyanye n'ubuzima n'umutekano ku kazi;
- 4° Guhamba umukozi umushahara basezeranye kandi ku gihe;
- 5° Kwirinda icyakwangiza ubuzima n'umutekano by'ikigo, iby'abakozi n'ibidukikije;
- 6° Gushyira umukozi mu bwiteganyirize no kumutangira imisanzu mu Kigo cy'ubwiteganyirize bw'abakozi mu Rwanda;
- 7° Kuganira n'abakozi cyangwa ababahagarariye ku bijyanye n'akazi;
- 8° Guha abakozi amahugurwa no gukomeza kubongerera ubushobozi;

Any

Je

ES

PH RD

9° Guha umukozi ibikoreshe bimumfasha mu kazi;

10° Kumenyesha Umugenzuzi w'Umurimo impanuka cyangwa urupfu by'umukozi bikomoka ku kazi.

Ingingo ya 29: Kirazira

Abarebwa n'aya mategeko agenga abakozi bose babujijwe gukora igikorwa icyo ari cyo cyose kinyuranye n'indagagaciro z'Iterero ADEPR kandi kibangamira ikorwa ry'umurimo haba ku mukozi ubwe cyangwa ku bandi. Bimwe muri ibyo bikorwa ni ibi bikurikira:

1. Gushaka amafaranga mu buryo butemewe n'amategeko (ruswa, ubujura, uburiganya n'ibindi...);
2. Gukoreshe ibikoreshe n'umutungo by'Iterero mu nyungu ze bwite cyangwa mu buryo bunyuranyije n'amategeko;
3. Kumena ibanga ry'akazi no gutangaza amakuru y'Iterero ADEPR atari atabifitiye uburenganzira ;
4. Kugambanira Iterero no kuyya mu bikorwa birwany'Iterero ADEPR;
5. Kurebera abangiza umutungo w'Iterero ADEPR;
6. Kunyereza no gucunga nabi umutungo w'Iterero ADEPR ;
7. Kubiba amacakubiri no gukurura umwuka mubi mu Iterero ADEPR ;
8. Kwigomeka ku buyobozi no kudashyira mu bikorwa amategeko, amabwiriza n'imyanzuro by'Iterero ADEPR ;
9. Gukora ibyaha by'umutima nk'ubusambanyi, kunywa inzoga cyangwa ibiyobyabwenge, kurwana, ubwicanyi, ubujura, ubugambanyi n'ibindi bisa nabyo n'imyitwarire idakwiye yakwemezwa n'inzego zibifitiye ububasha;
10. Umukozi wese uhawe impano cy'ishimwe n'umuntu cy'urwego rw'Iterero ADEPR hashingiwe kumibanire yo mukazi agomba kubimenyesha urwego rumukuriye kugirango rubifateho icyemezo Gukwirakwiza ibihuha;
11. Ikindi gikorwa icyo ari cyo cyose kibangamiye ibikorwa by'Iterero ADEPR kandi kinyuranye n'indagagaciro zayo.

Ingingo ya 30: Imibanire hagati y'abakozi

Umukozi wese w' Itorero ADEPR agomba kurangwa n'imyitwarire myiza mu kazi no hanze yako, gushyira hamwe, kwiubaha no kubaha abandi kandi akirinda ibikorwa byose bibangamira abandi mu kazi kabo haba abari ku rwego rwo hejuru y'urwe, abo bari ku rwego rumwe cyangwa abari ku rwo hasi y'urwo ariho.

Ingingo ya 31: Gutangaza amakuru

Uretse Umushumba Mukuru cyangwa undi yabihereye ububasha, nta mukozi n'umwe wemerewe gutangaza amakuru arebana n'Itorero ADEPR.

Ingingo ya 32: Ibiranga umukozi uri mu kazi

Ishami rishinzwe abakozi rigenera buri mukozi ikarita iranga umukozi iriho imyirondoro ye, ifoto ye n'umwanya w'umurimo akoramo kandi akayambara igihe cyose ari mu kazi;

Iyo karita igomba kuba ikoze ku buryo yamburwa n'umukozi ahantu hatuma uje amugana abasha kuyibona no gusoma ibyanditseho;

Iyo bibaye ngombwa kubera umwihariko w'akazi umukozi akora, ashobora kugenerwa umwambaro w'akazi;

Ku bandi bakozi batagenerwa umwambaro w'akazi, buri wese asabwa kwambara neza akikwiza.

Ingingo ya 33: Kumenyekanisha igongana ry'inyungu

Mu rwego rwo kunoza imikorere no kwirinda igongana ry'inyungu birabujijwe ko abantu bafitanye isano rya hafi kugeza ku gisanira cya kabiri cy'umukozi nicyo uwo bashakanye bakorana umwe ari mu nzego undi ashinzwe kuyobora. Abakozi birinda igihe cyose gukoresha ububasha bahawe mu nyungu zabo bwite kandi ntibagomba:

- 1° Gushora imari; cyangwa kugira amasezerano ku buryo ubwo aribwo bwose n' Itorero ADEPR uretse ajyanye n'inshingano z'icyo bakora mu itorero;

Any

2

g

PA

20

2° Gupiganirwa amasoko ya ADEPR ku giti cyabo, ibigo cyangwa amasosiyete bafitemo imigabane, n'ayabo basangiye umutungo.

UMUTWE WA V: AMASAHA Y'AKAZI N'IYUBAHIRIZWA RYAYO

Ingingo ya 34: Amasaha y'akazi

Amasaha ntarengwa y'akazi ni mirongo ine n'atanu (45) mu cyumweru. Amasaha y'akazi yakozwe ku manywa, mu ijoro, ku munsu w'ikiruhuko rusange cyangwa ku munsu w'impera z'icyumweru ni amwe kandi afatwa kimwe.

Akazi gatangira saa moya za mugitondo kagasoza kagasoza saa kumi n'imwe z'umugoroba, 7h00 – 17h00

Uretse ibigenwa ukundi n'itegeko rigenga umurimo mu Rwanda, amasaha y'ikirenga ntiyishyurwa mu mafaranga. Umukozi wese wakoze amasaha y'ikirenga, afite uburenganzira ku kiruhuko kingana n'amasaha y'ikirenga yakozwe.

Ku mirimo yaba ifite umwihariko mu itorero ADEPR umuyobozi ukuriye umukozi ku rwego rwa bugufi ashiraho ingengabihe y'imikorere y'umurimo igendeye ku mwihariko w'umurimo kandi akagena uko uwakoze amasaha y'ikirenga aruhuka bikamenyeshwa urwego rushinzwe abakozi

Ingingo ya 35: Gukererwa mu kazi

Bifatwa nko gukererwa mu kazi igihe cyose umukozi yageze mu kazi nyuma y'amasaha yagenwe yo kugatangira kandi atabihereye uruhushya. Igihe cyose umukozi agize impamvu ituma akererwa mu kazi, asabwe kubimenyesha Umuyobozi umukuriye ku rwego rwa bugufi kandi akamumenyesha impamvu yo gukererwa kwe.

Ingingo ya 36: Uruhushya rwo gusiba akazi

Umukozi ntiyemerewe gusiba akazi atabihereye uruhushya rwanditse, ruriho umukono w'umuyobozi umukuriye ku rwego rwa bugufi.

Umukozi wagize impamvu ituma asiba ku kazi, yemerewe uruhushya rw'umunsi umwe mu kwezi. Icyakora, umukozi ntashobora guhabwa uruhushya rurenze iminsi icumi (10) mu mwaka. Iyo umukozi asabye uruhushya rwo gusiba akazi umunsi urenze umwe mu kwezi, ashobora kuruhabwa ariko iminsi yahawe ikazakurwa ku kiruhuko cye cy'umwaka.

Gusiba ku mpamvu iyo ariyo yose utabihereye uburenganzira bifatwa nko guta akazi kandi bitangirwa ibihano byo mu rwego rw'ubuyobozi.

UMUTWE WA VI: IBIRUHUKE BY'UMUKOZI

Ingingo ya 37: Ubwoko bw'ibiruhuko

Abakozi bose b'Itorero ADEPR, bafite uburenganzira ku biruhuko biteganywa n'itegeko rigenga umurimo mu Rwanda. Ibyo biruhuko ni ibi bikurikira:

- Ikiruhuko cy'umwaka ;
- Ikiruhuko cy'ingoboka ;
- Ikiruhuko cyo kubyara ;
- Ikiruhuko cyo gushyingirwa ;
- Ikiruhuko cyo kwimuka.
- Ikiruhuko cy'uburwayi cy'igihe kigufi cyangwa kirekire
- Ikindi kiruhuko icyo ari cyo cyose cyatangwa na Komite Nyobozi y' Itorero ADEPR.

Ingingo ya 38: Ikiruhuko cy'umwaka

Umukozi wese w'Itorero ADEPR urebwa n'aya mategeko agenga abakozi yemerewe gufata ikiruhuko cy'umwaka hakurikijwe ibiteganyijwe muri aya mategeko agenga abakozi.

Uburenganzira ku kiruhuko cy'umwaka butangira bitewe n'umwihariko w'umurimo umukozi akora n'igihe amasezerano y'umurimo azamara. Ikiruhuko kigenwe ku buryo bukurikira :

24

24

- **Umukozi uhabwa amasezerano y'igihe kitazwi:** Umukozi agira uburenganzira ku kiruhuko ari uko amaze byibuze amezi cumi n'abiri (12) mu kazi akaba afite uburenganzira ku minsi ingana na makumyabiri n'umwe (21) y'akazi mu mwaka igihe amaze imyaka itatu y'uburambe muri ako akazi;
- **Umukozi ufite amasezerano y'umwaka** afite uburenganzira ku kiruhuko guhera ku mezi atandatu (6) ari mu kazi akaba yemerewe umunsi umwe n'igice (1½) w'akazi buri kwezi kandi ikiruhuko yemerewe kugifatira rimwe mbere y'uko umwaka w'amasezerano urangira;
- **Umuyobozi uri mu mwanya utorerwa:** Umuyobozi uri mu mwanya utorerwa cyangwa ushyirwaho agira uburenganzira ku kiruhuko cy'umwaka byibuze nyuma y'amezi atandatu atangiye ahawe inshingano kandi akaba afite uburenganzira ku kiruhuko kingana n'iminsi makumyari n'umwe (21).

Ingingo ya 39: Gahunda y'ikiruhuko cy'umwaka

Umuyobozi wese ufite abakozi ashinzwe asabwa gutegurana na bo gahunda y'ikiruhuko cy'umwaka ku bwumvikane na buri mukozi hakurikijwe igihe buri mukozi agirira uburenganzira ku kiruhuko cy'umwaka. Gahunda igomba kugaragaza igihe umukozi azagira mu kiruhuko, igihe azamaramo, ndetse n'umukozi uzamusigarira mu mwanya.

Gahunda y'ikiruhuko cy'umwaka itegurwa ku rwego rw'ishami umukozi abarizwamo ikemeza n'umuyobozi we wa bugufi ikamenyeshwa Umukozi ufite abakozi mu nshingano wo kurwego rw'Itorero ADEPR ruri hejuru yurwo akoreraho.

Gahunda y'ikiruhuko by'umwaka ku bakozi b'Itorero ADEPR itegurirwa igihe kimwe na gahunda y'ibikorwa mbere y'uko umwaka utangira bityo nta mukozi wemerewe kurangiza umwaka agifite iminsi y'ikiruko iteganijwe mu mwaka, kereka bisanzwe n'umuyobozi we wa bugufi bikemeza n'urwego rushinzwe abakozi mu Itorero ADEPR.

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Ingingo ya 40: Ikiruhuko cy'ingoboka

Ikiruhuko cy'ingoboka gihabwa umukozi wagize imwe mu mpamvu zituma icyo kiruhuko gitangwa nk'uko biteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda.

Umukozi usaba ikiruhuko niwe ugomba kugaragaza igihamya ashingiraho asaba ikiruhuko cy'ingoboka.

- a. Umukozi washyingiwe, iminsi ine y'akazi (4);
- b. Umugabo wabyaye iminsi ine y'akazi (4) ;
- c. Urupfu rw'uwo bashakanye iminsi 6 y'akazi ;
- d. Urupfu rw'uwo bafitanye isano rya bugufi ku gisanira cya mbere iminsi itatu y'akazi (3);
- e. Urupfu rw'uwo bafitanye isano ku gisanira cya kabiri, iminsi ibiri y'akazi (2)
- f. Urupfu rwa Nyirabukwe cyangwa Sebukwe, iminsi ibiri y'akazi (2)
- g. Urupfu rwa baramu be, umunsi umwe w'akazi (1)
- h. Umukozi wimuriwe gukorera ahandi, iminsi ibiri y'akazi (2)

Ingingo ya 41 : Ikiruhuko cy'uburwayi

Umukozi yemerewe guhabwa ikiruhuko kigufi cyangwa kirekire cy'uburwayi hakurikijwe ibiteganyijwe mu tegeko rigenga umurimo.

Ingingo ya 42 : Ikiruhuko cyo kubyara

Ikiruhuko cyo kubyara gitangwa hakurikijwe ibiteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda.

Ingingo ya 43 : Ikindi kiruhuko

Abakozi b' Itorero ADEPR bashobora guhabwa ikiruhuko cyihariye gitangwa na Komite Nyobozi kubera impamvu runaka.

Ingingo ya 44 : Umuyobozi ufite ububasha bwo gutanga ikiruhuko

Umuyobozi w'ishami umukozi abarizwamo ni we ufite ububasha bwo kwemeza ko umukozi ajya mu kiruhuko cy'umwaka hanyuma akabimenyeshya Umukozi ufite abakozi mu nshingano uri kurwego ruri hejuru y'urwo akoreramo.

Ikiruhuko cy'umwaka gitangwa hagendewe kuri gahunda y'ibiruhuko yateguwe ku rwego rw'ishami umukozi abarizwamo.

Iyo bibaye ngombwa ko ikiruhuko gisubikwa, umukozi agomba kubimenyeshwa kandi akamenyeshwa igihe ikiruhuko cy'e azagifatira.

Umukozi ufite uburenganzira ku kiruhuko cy'ingoboka, ikiruhuko cy'uburwayi cyangwa ikiruhuko cyo kubyara agaragaza icyerekana ko afite uburenganzira ku kiruhuko asaba akabigeza ku muyobozi umukuriye mu kazi yamara kubisuzuma nawe akamusabira ikiruhuko yemerewe ku Muyobozi w'Ishami umukozi abarizwamo.

UMUTWE WA VII : IMPINDUKA ZISHOBORA KUBA KU MUKOZI URI MU MWANYA W'UMURIMO

Icyiciro cya mbere : Ibirebana no kwimurirwa ahandi no gushyirwa ku wundi mwanya

Ingingo ya 45 : Kwimurirwa ahandi

Uretse aho biteganwa ukundi mu mategeko shingiro y'Itorero ADEPR, bitewe n'inyungu z'akazi, umukozi uri ku mwanya upiganirwa ashobora kwimurirwa ahandi hatandukanye n'aho yakoreraga.

Kwimurirwa ahandi, bishobora kubaho ku mwanya usa n'uwo umukozi yari ariho cyangwa ku wundi mwanya unganya intera n'uwo yari ariho bikozwe mu nyandiko imenyeshwa umukozi bireba.

Ingingo ya 46 : Umuyobozi ufite ububasha bwo kwimura umukozi uri mu mwanya upiganirwa

Umushumba Mukuru ni we ufite ububasha bwo kwimurira umukozi uri mu mwanya upiganirwa ahandi bisabwe n'ishami rishinzwe abakozi bikemezwa na Komite Nyobozi.

Kwimurirwa ahandi bikorwa mu nyandiko yandikirwa umukozi bireba imumemyesha igihe ntarengwa cyo kuba yimukiye aho yoherejwe gukorera.

Ingingo ya 47: Gushyirwa ku wundi mwanya

Uretse aho biteganwa ukundi mu mategeko shingiro y'Itorero ADEPR, umukozi ushyirwaho ashobora guhabwa undi mwanya utandukanye n'uwo yari ariho.

Gushyirwa ku wundi mwanya k' umukozi ushyirwaho bikorwa n'urwego rufite ububasha bwo gushyira uwo mukozi mu mwanya.

Umukozi amenyeshwa icyemezo cyafashwe n'urwego rubiteye ububasha kandi akamenyeshwa igihe agomba kuba yatangiye inshingano ku wundi mwanya yashyizweho.

Ingingo ya 48: Gushyirwa ku wundi mwanya uri hejuru y'uwo umukozi asanzweho

Komite Nyobozi ishobora kwemeza ko umukozi ashyirwa ku mwanya uri hejuru y'uwo yari afite, (Promotion) bisabwe n'urwego rushinzwe abakozi bidaciye mu ipiganwa Umukozi ushyirwa mu mwanya uri hejuru y'uwo yari asanzweho agomba kuba yujuje ibisabwa kuri uwo mwanya ashyirwaho kandi agomba kuba asanzwe yuzuza neza inshingano ze kandi akaba yarabonye amanota meza mu isuzuma ry'umwaka uherutse. Iyo abakozi bujuje ibisabwa kuri uwo mwanya barenze umwe utangwa biciye mu ipiganwa .

Umukozi ushyizwe mu mwanya uri hejuru y'uwo yari asanzweho ahita ahabwa amasezerano y'umurimo ajyanye n'umwanya ashyizweho.

Any

28

81 PA RW

Icyiciro cya 2: Ibirebana no gusigarira undi

Ingingo ya 49: Gusigarira undi

Gusigarira undi mu mwanya ni icyemezo cyo kugena umukozi usigara yuzuza inshingano z'undi mukozi udahari kubera impamvu zitandukanye.

Gusigarira undi bishobora kuba ku mwanya uri ku rwego rumwe n'uwo asanzweho, ku rwego rwo hasi cyangwa rwo hejuru y'urw'uwo asanzweho.

Gusigarira undi bikorwa mu nyandiko yandikiwe umukozi usigariye undi imumenyesha umwanya asigariyeho undi, ibigomba kwitabwaho, igihe bitangirira n'igihe bizarangirira, n'ikindi cyose Umuyobozi abona ko ari ngombwa kumenyesha umukozi usigariye undi.

Bitanyuranyije n'ibiteganyijwe mu mategeko shingiro y' Itorero ADEPR, Umuyobozi ukuriye umukozi mu kazi niwe ugena usigarira umukozi udahari, amaze kugisha inama Umuyobozi w'ishami rifite abakozi mu nshingano.

Ingingo ya 50: Uburenganzira bw'umukozi wasigariye undi

Umukozi wasigariye undi mu mwanya uri hejuru y'uwo asanzweho mu gihe kirenze iminsi mirongo itatu (30) ahabwa inyongera ku mushahara ibarwa uherye ku muni wa mirongo itatu na rimwe (31);

Inyongera ku mushahara igomba kuba ari ikinyuranyo hagati y'umushahara asanzwe ahabwa n'umushahara ugenerwa umukozi uri mu mwanya washyizwemo umukozi by'agateganyo. Icyakora, inyongera ku mushahara ntigomba kujya hejuru ya 30% y'umushahara umukozi wasigariye undi asanzwe ahabwa.

Ingingo ya 51: Ibisabwa kugira ngo umukozi asigarire undi

Umukozi usigarira undi agomba kuba yujuje ibi bikurikira:

- Kuba afite ubumenyi bujyanye n'ubukenewe ku mwanya asigariyeho undi;
- Kuba asanzwe abarirwa mu ishami ririmo umwanya agiye gusigariraho undi;
- Kuba yarabonye amanota meza mu isuzumamikorere ry'umwaka ubanziriza gusigariraho undi;

Iyo hatabonetse umukozi wujuje ibisabwa bivugwa muri iyi ngingo cyangwa hakaba hari abakozi barenze umwe bujuje ibisabwa, umukozi usigarira undi agenwa n'Umuyobozi w'Ishami rifite abakozi mu nshingano.

UMUTWE WA VIII: KONGERERA ABAKOZI UBUSHOBOZI

Ingingo ya 52: Uburyo bwo kongerera umukozi ubushobozi

Kongerera umukozi ubushobozi bikorwa mu buryo bukurikira:

- Amahugurwa yateguwe n' Itorero ADEPR ubwayo;
- Gufasha abakozi kwiga,
- Korohereza abakozi kwitabira amahugurwa mu kigo cyangwa mu ishuli ribyemerewe imbere mu gihugu cyangwa mu mahanga;
- Ingendoshuri z'imbere mu gihugu no hanze yacyo;
- Ubundi buryo bwose bufasha umukozi kugira ubumenyi bwisumbuye ku bwo yari afite.

Mu gihe umukozi yarihiwe kwiga, iyo arangije kwiga akorera Itorero ADEPR bishingiye ku masezerano yagiranye n'Itorero ADEPR.

Ingingo ya 53: Gahunda y'amahugurwa

Ishami rifite abakozi mu nshingano ritegura amahugurwa agenewe abakozi hagendewe ku bikenewe n'ubushobozi buhari. Gahunda y'amahugurwa itegurwa buri mpera z'umwaka igashyirwa mu bikorwa m'umwaka ukurikira. Buri mukozi agaragaza ibyo azihuguramo bijyanye no kumufasha kunoza umurimo mu ntangiriro ya buri mwaka akazaba amwe mu bisuzumwa mu mpera z'umwaka

[Signature]

[Signature]

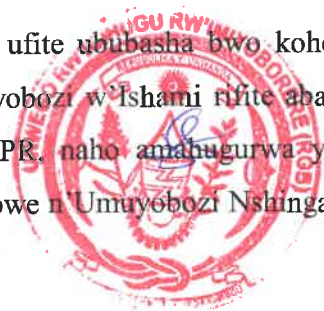
Ingingo ya 54: Uburyo amahugurwa akorwa

Iyo umukoresha n'umukozi babyumvikanyeho, umukozi ashobora gukurikirana amahugurwa ajyanye n'inshingano ze mu kazi, yaba ari ku kazi cyangwa atakariho.

Umukozi n'umukoresha bumvikana ku birebana n'inshingano za buri ruhande mu gihe cy'amahugurwa ndetse no kubirebana n'inshingano uwahuguwe afite ku mukoresha nyuma yo kuva mu mahugurwa.

Ingingo ya 55: Umuyobozi ufite ububasha bwo kohereza umukozi mu mahugurwa

Umuyobozi Nshingwabikorwa ni we ufite ububasha bwo kohereza umukozi mu mahugurwa y'imbere mu gihugu bisabwe n'Umuyobozi w'Ishuri rite abakozi mu nshingano bikemezwaga na Komite Nyobozi y' Itorero ADEPR, naho amahugurwa yo hanze y'igihugu ufite ubwo bubasha ni Umushumba Mukuru bisabwe n'Umuyobozi Nshingwabikorwa bikemezwaga na Komite Nyobozi y'Itorero ADEPR

UMUTWE IX: ISUZUMAMIKORERE KU BAKOZI BA ITORERO ADEPR

Ingingo ya 56: Umwaka w'ibikorwa

Abakozi b' Itorero ADEPR bakora imirimo igamije kugera ku ntego ziteganyijwe mu mwaka w'ibikorwa muri rusange.

Umwaka w'ibikorwa utangira tariki ya 01/01 ukarangira tariki ya 31/12 za buri mwaka. icyakora, bitewe n'imiterere yihariye y'umurimo umukozi ashinzwe, umwaka w'ibikorwa ugabanywamo ibihembwe kandi buri gihembwe kikagaragaza ibikorwa byihariye bigomba kuzakorwa.

Hand

JP

87 10

Isuzumamikorere rya buri mukozi rikorwa hashingiwe ku mihigo buri mukozi yakoze mbere y'itangira ry'umwaka w'ibikorwa hakarebwa uko yageze ku ntego yari yiyemeje umwaka w'ibikorwa urangiye.

Ingingo ya 57: Itegurwa ry'imihigo kuri buri mukozi

Mbere y'uko umwaka w'ibikorwa utangira, buri mukozi agomba gutegura amasezerano y'imihigo akayashyikiriza Umuyobozi umukuriye mu kazi kugira ngo babyumvikaneho kandi bayashyireho umukono.

Iyo bamaze kuyashyiraho umukono, ayo masezerano ashayikizwa umuyobozi w'ishami umukozi abarizwamo kugira ngo ayemeze hanyuma agashyikirizwa Umuyobozi w'ishami rifite abakozi mu nshingano kugira ngo ashayirwe muri dosiye y'umukozi.

Amasezerano y'imihigo n'ibiyakubiyemo bigaragara ku mugereka w'aya mategeko agenga abakozi.

Ayo masezerano akubiyemo ibi bikurikira:

- Imyirondoro y'umukozi;
- Umusaruro umukozi ategerejweho;
- Ibizagenderwaho mu isuzumamikorere.

By'umwihariko, umukozi uri mu gihe cy'igeragezwa, akora amasezerano y'imihigo agaragaza ibyo azakora mu gihe cy'igeragezwa ari na byo bishingirwaho mu kwemeza ko ashoboye cyangwa adashoboye igihe asoza igeragezwa.

Ingingo ya 58: Guhigura imihigo

Mbere y'itariki ya nyuma y'umwaka w'ibikorwa, buri mukozi agomba guhigura imihigo yahize akerekana ibyo yagezeho hakurikijwe ibiteganyijwe ku ifishi yifashishwa mu guhiga no guhigura.

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Ku mihigo yahizwe ku bikorwa runaka isaranganyijwe ku gihembwe, guhigura bikorwa buri gihembwe kugira ngo harebwe ibyo umukozi yagezeho muri icyo gihe. Amanota atangwa mu mwaka wose aba ari igiteranyo cy'ayo umukozi yagize muri buri gihembwe.

Iyo habayeho impamvu idasanzwe cyangwa indi mpamvu yose idaturutse ku mukozi kandi itunguranye ikamubera inkomyi ku mihigo yari iteganyijwe mu gihe runaka, icyo gihe impande zashyize umukono ku masezerano zisubiramo ibiteganyijwe kugerwaho kandi akaba aribyo bizashingirwaho guhigura.

Guhigura imihigo bikorwa n'umukozi yuzuzwa ifishi y'isuzumamikorere akayishyikiriza umuyobozi we wa bugufi akayisuzuma kandi agashyiraho amanota atangwa ku rwego rwa mbere hanyuma akayohereza umuyobozi wo ku rwego rwisumbuyeho.

Ingingo ya 59: Uburyo bwo gutanga amanota

Igikorwa cy'isuzumamikorere kiyoborwa n'ishami rifite abakozi mu nshingano. Isuzumamikorere rikorwa n'umuyobozi ukuriye umukozi ku rwego rwa mbere rikemezwa n'umuyobozi w'ishami umukozi abarwamo.

Umukozi agomba kumenyeshwa amanota yahawe ndetse akagira icyo ayavugaho mbere yo kuyashyiraho umukono.

Iyo umukozi atanyuzwe n'ibyavuye mu isuzumamikorere ryamukorewe, ajuririra bwa mbere ku muyobozi umukuriye ku rwego rwa mbere. Iyo atishimiye igisubizo ahawe, ajuririra umuyobozi wo ku rwego rwisumbuyeho.

Ingingo ya 60: Ibisobanuro by'amanota atangwa

Amanota atangwa nyuma y'isuzumamikorere abarwa ku giteranyo cy'ijana akaba afite ibisobanuro bikurikira:

HL

81 W

Amanota (%)	Igisobanuro
Kuva kuri 90 kuzamura	: Birahebuje
Kuva kuri 80 kugeza kuri 89	: Byiza cyane
Kuva kuri 70 kugeza kuri 79	: Byiza
Mu nsi ya 70	: Bibi

Ingingo ya 61: Gushimira abakozi bitwaye neza

Hagamijwe gushishikariza abakozi bose kunoza umurimo no kuzaza neza inshingano, nyuma y'isuzumamikorere ry'umwaka, Iyo bibaye ngombwa kandi hari ubushobozi byemejwe na Komite Nyobozi ishyiraho amabwiriza agenga uko umukozi wahize abandi atoranywa kandi ikagena ibihembo bizahabwa umukozi uzatoranywa na bagenzi be.

Kugira ngo umukozi w'indashyikirwa ashimirwe bisaba kuba yujuje ibi bikurikira:

- Kuba yarabonye amanota atari muni ya 85 mu isuzumamikorere ry'umwaka utangirwa ishimwe;
- Kuba atarigeze ahabwa igihano cyo mu rwego rw'akazi
- Ibindi byagenwa n'amabwiriza agenga icyo gikorwa.

Iyo bibaye ngombwa kandi hari ubushobozi itorero rihashimwe umukozi umaze buri myaka itanu akorera itorero ADEPR.

Kugira ngo umukozi ahabwe ishimwe ry'Imyaka itanu amaze akorera Itorero ADEPR bisaba kuba yujuje ibi bikurikira:

- Kuba atarigeze ahabwa igihano cyo kurwego rw'akazi muri iyo myaka;
- Kuba yarabonye amanota atari muni ya 85% mu isuzumamikorere muri iyo myaka;

Ingingo ya 62: Ingano y'ishimwe

Ingano y'ishimwe rihabwa umukozikozi bujuje ibisabwa ntijya muni ya 20% y'umushahara mbumbe w'ukwezi w'umukozi uhabwa ishimwe.

Abagize Inama Nkuru y'Abashumba ntabwo barebwa niryo shimwe.

Ingingo ya 63: Ingaruka zo kutabona amanota akwiye

Byitwa kutabona amanota akwiye iyo umukozi atagejeje ku manota mirongo irindwi (70%) byibuze.

Kubona amanota atageze kuri 70 mu isuzuma ry'imyaka 2 ikurikiranye ni impamvu ituma amasezerano y'umurimo ashobora guseswa.

Icyemezo cyo gusesa amasezerano kubera amanota adakwiye gifatwa na Komite Nyobozi kandi kigafatwa muri rusange kubo bireba bose.

UMUTWE WA X: UBUTUMWA BW'AKAZI

Ingingo ya 64: Igisobanuro cy'ubutumwa bw'akazi

Ubutumwa bw'akazi ni uburenganzira buhabwa umukozi ugiye mu kazi kandi akagenerwa amafaranga y'ubutumwa igihe cyose ubutumwa bwakorewe ku ntera y'ibirometero mirongo itatu (30 km) uvuye aho asanzwe akorera kandi akaba agiye mu kazi kamara byibuze amasaha umunani (8) ubariyemo n'ay'urugendo

Ingingo ya 65: Kwemeza ko umukozi ajya mu butumwa

Kwemeza ko umukozi ajya mu butumwa bw'akazi byemezwa n'Umuyobozi we wa bugufi. Bikamenyeshwa ufite abakozi mu nshingano ze ku rwego rw'itorero ADEPR umukozi abarizwamo,

Kwemeza ko umukozi ajya mu butumwa mu mahanga biri mu nshingano z'Umushumba Mukuru ubyemeza bisabwe n'Umuyobozi Nshingwabikorwa.

Iyo umukozi ujya mu butumwa ari umwe mu bagize Komite Nyobozi, Umushumba Mukuru w' Itorero ADEPR ni we wemeza ko ajya mu butumwa bisabwe n'Umuyobozi Nshingwabikorwa.

Umushumba Mukuru w' Itorero ADEPR ahabwa uburenganzira n' Umuyobozi Nshingwabikorwa bisabwe n'umukozi ushinze guhuza ibikorwa mu biro by' umushumba Mukuru (Executive Assistant).

Ingingo ya 66: Ibigererwa umukozi uri mu butumwa

Usibye aho biteganywa ukundi, Umu kozi woherejwe mu butumwa imbere mu gihugu ahabwa amafaranga y'ifunguro, ay'icumbi agenwa n'urwego rubifitiye ububasha ndetse agahabwa uburyo bwo kugera aho ubutumwa bubera bushobora kuba ari imodoka imujyana cyangwa amafaranga yo gutega amugeza iyo agiye.

Umukozi wese ugiye mu butumwa bwo hanze y'igihugu yoherejwemo n'Itorero, agenerwa amafaranga yo kumutunga, ay'urugendo kandi agashakirwa icumbi ryishyurwa n' Itorero ADEPR hakurikijwe urwego rw'umurimo.

Iyo bimwe mubikenewe mu butumwa bizatangwa n'urundi rwego, Itorero ADEPR rimugenera gusa ibihabwa umukozi uri mu butumwa bw'akazi bitatanze n'urwo rwego.

Ingingo ya 67: Imiterere y'urwandiko rw'Ubutumwa

Urwandiko rw'ubutumwa rugomba kuba rurimo ibi bintu bikurikira:

- Amazina y'ugiye mu butumwa ;
- Aho agiye ;
- Impamvu imujyanye ;
- Itariki ahagurukiye ;
- Igihe azamara mu butumwa ;
- Umuyobozi ufite ububasha bwo kwemeza ko umukozi ajya mu butumwa ;

Imiterere y'urwandiko rukoresheya kohereza umukozi mu butumwa ruri ku mugereka.

Am

22

g 20

Ingingo ya 68: Igihe amafaranga y'ubutumwa atangirwa

Umukozi ugiye mu butumwa kandi akaba agenewe amafaranga y'ubutumwa, ahabwa amafaranga y'ubutumwa yemerewe mbere yo kujya mu butumwa keretse habaye impamvu itunguranye.

Ingingo ya 69: Raporo y'ubutumwa

Umukozi wese cyangwa Umuyobozi woherejwe mu butumwa akora raporo yanditse igaragaza uko ubutumwa bwagenze ikubiyemo ibi bikurikira :

- Uko ubutumwa bwagenze ;
- Iby'ingenzi yungukiye mu butumwa cyangwa uko yasanze ikibazo yagiye gukurikirana giteye ;
- Imbogamizi yahuye nazo ;
- Inama agira Ubuyobozi ;
- Ikindi cyose abona ari ngombwa gutangaho raporo.

Raporo y'ubutumwa itangwa mu gihe kitarenze iminsi tatu (3) y'akazi uhereye ku munsu umukozi yaviriye mu butumwa.

Raporo ihabwa Umuyobozi wohereje Umukozi mu Butumwa kandi akagera kopi imenyeshya Umuyobozi wamenyeshejwe iby'ubwo butumwa.

UMUTWE WA XI: AMAKOSA YO MU RWEGO RW'AKAZI N'IBIHANO

Ingingo ya 70: Ikosa ryo mu rwego rw'akazi

Ikosa mu rwego rw'akazi ni igikorwa cyakozwe cyangwa kitakozwe, cyangwa imyitwarire y'umukozi w'Itorero ADEPR bitubahiriza inshingano z'umukozi mu rwego rw'akazi cyangwa binyuranya na zo; ikinyuranye n'aya mategeko agenga abakozi cyangwa andi mabwiriza atangwa mu rwego rw'akazi cyangwa kikanyuranya n'itegeko rigenga umurimo.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature] 37

[Handwritten signature]

Ingingo ya 71: Itangwa ry'igihano

Igihano gitangwa hakurikijwe uburemere bw'ikosa, imyitwarire yaranze umukozi mu gihe cyo gukora ikosa n'ingaruka ikosa ryagize.

Ingingo ya 72: Ibihano bitangwa

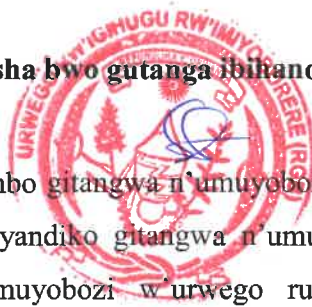
Igihano gihabwa umukozi gishobora kuba kimwe muri ibi bikurikira:

- Kwihanangirizwa mu magambo;
- Kugawa mu nyandiko;
- Guhagarikwa by'agateganyo hakurikijwe ibiteganywa mu itegeko rigenga umurimo cyangwa se ibiteganyijwe muri aya mategeko agenga abakozi;
- Gusezererwa (gusesa amasezerano y'umurimo).

Ingingo ya 73: Umuyobozi ufite ububasha bwo gutanga ibihano

Igihano cyo kwihanangirizwa mu magambo gitangwa n'umuyobozi ukuriye umukozi ku rwego rwa bugufi; igihano cyo kugawa mu nyandiko gitangwa n'umuyobozi ukuriye umukozi ku rwego rwa bugufi akabimenyesha umuyobozi w'urwego ruri hejuru ye. Igihano cyo guhagarikwa by'agateganyo k'umukozi bikorwa n'urwego rumukuriye rubanje kugisha inama ubuyobozi bushinzwe abakozi b'Itorero ADEPR. Gusesa amasezerano y'akazi bikorwa n'Umushumba Mukuru bimaze kwemezwa na Komite Nyobozi y'Itorero ADEPR.

Ibyemezo byose bifatiwe umukozi bimenyeshwa umuyobozi w'ishami rishinzwe abakozi kugira ngo abishyingure muri dosiye y'umukozi bireba.

Ingingo ya 74: Iseswa ry'amasezerano kubera ikosa rikomeye

Ikosa rikomeye ni impamvu ituma amasezerano y'umurimo aseswa nta nteguza itanzwe.

Iseswa ry'amasezerano y'umurimo kubera ikosa rikomeye rikorwa hakurikijwe ibiteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda.

Bitabangamiye ibiteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda, kubera imiterere n'umwihariko w' Itorero ADEPR, amakosa akurikira afatwa nk'amakosa akomeye:

- Ubujura, ibikorwa byose bigamije gushyira "Itorero ADEPR" mu manza cyangwa se gutuma ikigo gihomba biturutse ku micungire mibi y'umukozi;
- Kumena ibanga ry'akazi, kwangiza ibikoresho nkana, kwangiza isura y'ikigo byatuma "Itorero ADEPR" ihungabana mu mikorere yayo;
- Gufatirwa mu cyaha cy'urukozasoni kuburyo bituma isura y' Itorero ADEPR igaragara uko itari;
- Gusebanya, guharabika no kubeshyera abandi, gutukana, kwibasira, ihohotera n'ibindi bikorwa by'urukozasoni hagati y'abakozi, imbere y'abafatanyabikorwa cyangwa abayobozi;
- Kumenyekanisha amakuru binyuraniye n'amategeko, guha undi muntu utabigenerwa n'inshingano z'akazi amakuru kandi utabiherewe uburenganzira.
- Isubiracyaha ry'amakosa yoroheje rihinduka ikosa rikomeye.
- Ibindi byose biboneka muri kirazira iteganywa n'aya mategeko.

Andi makosa atabonetse muri iyi ngingo afatwa nk'amakosa yoroheje.

Ingingo ya 75: Iseswa ry'amasezerano ku bakozi bari mu mwanya ishyirwaho

Uretse ibiteganywa ukundi mu mategeko shingiro y'Itorero ADEPR, umukozi uri mu mwanya w'umukozi ushyirwaho, akaba yarashyizwe muri uwo mwanya hashingiwe no ku nshingano z'umuhamagaro asanzwe afite mu Itorero ADEPR, kwamburwa inshingano z'umuhamagaro asaganywe ni impamvu ituma habaho iseswa ry'amasezerano.

Iseswa ry'amasezerano kubera iyo mpamvu byubahiriza ibiteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo.

UMUTWE WA XII: UMUTEKANO N'IMIBEREHO MYIZA KU KAZI

Ingingo ya 76: Ihame rusange

Itorero ADEPR ifite inshingano zo kubungabunga ubuzima, umutekano ku kazi n'imibereho myiza by'abakozi n'iby'abantu bose bahagenda. Umukozi ntasabwa ikiguzi ku bikorwa bigamije kubungabunga ubuzima n'umutekano mu kazi.

Ingingo ya 77: Inshingano z'umukoresha mu birebana n'umutekano n'imibereho myiza

Itorero ADEPR rifite inshingano zikurikira:

- Guha abakozi aho gukorera hubahirije ibijyanye n'ubuzima n'umutekano ku kazi;
- Gutanga amabwiriza ku bakozi no ku bagana aho imirimo ikorerwa bigamije kwirinda impanuka zo mu kazi;
- Gutanga ibikoresho bifasha kwirinda impanuka aho bikenewe;
- Gushyiraho ibirango bigaragaza ahantu hashobora kubera impanuka;
- Gushyiraho uburyo bwerekeye ubutabazi bw'ibanze n'ibirwanya inkongi y'umuriro,
- Gushyiraho no guhugura abashobora kwifashishwa mu bikorwa by'ubutabazi bw'ibanze.

Ingingo ya 78: Inshingano z'abakozi mu birebana n'umutekano n'imibereho myiza

Buri mukozi afite inshingano zikurikira:

- Kwirinda icyo aricyo cyose cyahungabanya umutekano we n'uwa bagenzi be cyangwa uw'aho akorera ;
- Gutanga amakuru ku muyobozi umukuriye mu kazi igihe cyose amenye amakuru y'icyashobora guhungabanya umutekano mu kazi;
- Guharanira imibanire myiza na bagenzi be bituma akazi gakorwa mu mwuka mwiza n'ubufatanye.
- Kumenya ahantu mu kigo hashobora kubera Impanuka n'ibirango bihari bijyanye n'umutekano

Ingingo ya 79: Ishyirwaho rya Komite y'ubuzima n'umutekano mu kazi

Mu rwego rwo gukurikirana iyubahirizwa ry'uburenganzira bw'abakozi ku birebana n'ubuzima n'umutekano mu kazi, Itorero ADEPR ishyiraho Komite y'Ubuzima n'Umutekano mu kazi. Komite zishobora kurenga imwe bitewe n'umwihariko n'imiterere y'inzego z'imirimo za Itorero ADEPR.

Komite igomba kuba igizwe n'abakozi byibuze batatu (3) bashyirwaho kandi hubahirizwa ihame ry'uburinganire.

Ingingo ya 80: Intumwa z'abakozi

Intumwa z'abakozi ni abakozi batorwa na bagenzi babo kugira ngo bajye babakorera ubuvugizi cyane cyane ku bijyanye n'impaka zihariye z'umurimo hagati y' Itorero ADEPR n'abakozi, hakurikijwe ibiteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda.

Izo ntumwa zishobora kuba ku rwego rwo hejuru cyangwa ku rwego rwegereye abakozi bitewe n'imiterere yihariye y'inzego z'imirimo za Itorero ADEPR kandi zitorwa hubahirizwa ihame ry'uburinganire. Ku rwego rw'Itorero ADEPR hashyirwaho intumwa icumi n'abasimbura bazo icumi, intumwa imwe n'umusimbura wayo ku biro bikuru, n'intumwa imwe n'umusimbura wayo kuri buri rurembo bashyirwaho nk'uko amategeko abiteganya.

Ingingo ya 81: Inshingano z'Intumwa z'abakozi

Intumwa z'abakozi zifite inshingano zikurikira:

- Kumenyesha umuyobozi mukuru ibibazo by'umukozi ku giti cye cyangwa bya rusange birebana n'akazi;
- Kumenyesha umugenzuzi w'umurimo ibibazo byose byerekeye ikurikizwa ry'amategeko agomba kugenzurwa nawe ;
- Kureba uko amategeko yerekeye ubuzima no kurinda abakozi impanuka akurikizwa no gutanga inama zatumye yubahirizwa neza ;
- Gukemura amakimbirane cyangwa impaka z'umurimo hagati y'umukozi n'Itorero ADEPR;
- Kugira inama Itorero ADEPR ku bijyanye n'ibyemezo bifatirwa abakozi bifite ingaruka ku masezerano y'umurimo hagati ya Itorero ADEPR n'umukozi;
- Kugira inama Itorero ADEPR mbere yo gutanga igihano cyo guhagarika, gusubika cyangwa gusesa amasezerano amasezerano y'umurimo;
- Izindi nshingano ziteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo.

UMUTWE WA XIII: ISUBIKWA, ISESWA CYANGWA IRANGIRA RY'AMASEZERANO Y'UMURIMO

Icyiciro cya mbere : Ibirebana n'isubikwa ry'amasezerano y'umurimo

Ingingo ya 82 : Impamvu zituma habaho isubikwa ry'amasezerano

Isubikwa ry'amasezerano y'umurimo ribaho mu gihe amasezerano adasheshwe ariko abayagiranye bagahagarika zimwe cyangwa zose mu nshingano bari bafite.

Amasezerano y'umurimo hagati y' Itorero ADEPR n'umukozi ashobora gusubikwa kubera imwe mu mpamvu ziteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda cyangwa ibiteganyijwe muri aya mategeko agenga abakozi.

Ingingo ya 83: Isubikwa ry'amasezerano y'umurimo kubera imwe mu mpamvu ziteganyijwe mu tegeko ry'umurimo

Hashingiwe ku biteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo, amasezerano y'umurimo ashobora gusubikwa kubera imwe mu mpamvu zikurikira:

- Habayeho guhagarika umurimo cyangwa gufunga ikigo hakurikijwe ibiteganywa mu itegeko ry'umurimo;
- Umukozi ahagaritswe nk'igihano cyo mu rwego rw'akazi mu gihe cy'iminsi umunani (8) y'akazi idahemberwa;
- Umukozi ahanishijwe igihano cy'igifungo cyangwa afunzwe by'agateganyo mu gihe kitarengeje amezi atandatu (6);
- Ihagarikwa ry'imirimo ry'igihe gito bitewe n'impamvu z'ubukungu cyangwa za tekini;
- Ihagarikwa ry'umukozi ukorwaho iperereza mu rwego rw'akazi;
- Ihagarikwa ry'umukozi bitewe n'ikiza ndakumirwa;
- Gukurwaho k'urwego rw'umurimo umukozi yakoreragaho.

Isubikwa ry'amasezerano kubera imwe mu mpamvu ziteganywa mu itegeko ry'umurimo ryubahiriza ibiteganyijwe mu itegeko ry'umurimo.

Ingingo ya 84: Isubikwa ry'amasezerano y'umurimo bikoze ku bwumvikane

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

Amasezerano y'umurimo ashobora gusubikwa ku bwumvikane hagati y'umukozi na Itorero ADEPR. Iyo habayeho kumvikana hagati y'impande zombi, hakorwa inyandiko igaragaza icyo impande zumvikanye kandi irimo byibuze ibi bikurikira:

- Impamvu y'isubikwa ry'amasezerano;
- Igihe isubikwa rizamara;
- Uburenganzira n'inshingano bya buri ruhande mu gihe cy'isubikwa;
- Uko bizagenda mu gihe cy'isubukurwa hagize uruhande rutubahiriza inshingano zarwo;
- Ikindi cyose abagiranye amasezerano babona ko ari ngombwa.

Ingingo ya 85: Isubikwa ry'amasezerano ritewe no guhagarikwa ku nshingano umukozi asanzwe afite mu Itorero

Kubera imiterere yihariye y' Itorero ADEPR, umukozi ashobora kuba mu mwanya w'umurimo usaba kuba afite nshingano z'umuhamagaro mu Itorero ADEPR , Mu gihe umukozi ari mu mwanya usaba kuba umunyamuhamagaro akomeza no kugengwa n'amategeko y'umuhamagaro .

Bitabangamiye ibiteganywa mu mategeko shingiro y' Itorero ADEPR, iyo umukozi uvugwa mu gika cya mbere cy'iyi ngingo ahagaritswe by'agateganyo ku nshingano z'umuhamagaro, amasezerano y'umurimo nayo asubikwa igihe kingana n'icyo guhagarikwa by'agateganyo ku nshingano z'umuhamagaro bizamara.

Ingingo ya 86: Kumenyeshwa isubikwa ry'amasezerano

Iyo bibaye ngombwa, isubikwa ry'amasezerano rikozwe ku bwumvikane bigakorerwa inyandiko ishyingiraho umukono n'abagiranye amasezerano, isubikwa ry'amasezerano rikorwa mu nyandiko yandikiwe umukozi igaragaza ibi bikurikira:

- Impamvu y'isubikwa ry'amasezerano;
- Igihe isubikwa ritangirira, igihe rizamara, n'igihe cyo gusubukura amasezerano ;
- Uburenganzira n'inshingano by'umukozi mu gihe cy'isubikwa ry'amasezerano;
- Ikindi cyose Umuyobozi abona ko ari ngombwa kumenyesha umukozi.

Ingingo ya 87: Umuyobozi ufite ububasha bwo gusubika amasezerano

Umushumba Mukuru niwe ufite mu nshingano gusubika amasezerano y'umurimo no kubimenyesha umukozi bireba cyangwa undi abihereye ububasha bimaze kwemezwa n'urwego rubishinzwe.

Ingingo ya 89: Uburenganzira n'inshingano mu gihe cy'isubikwa ry'amasezerano

Uretse ibiteganyijwe ukundi mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda, nta burenganzira cyangwa inshingano buri ruhande rugira ku rundi mu gihe cy'isubikwa ry'amasezerano.

Icyiciro cya 2: Gusesa amasezerano cyangwa gusoza inshingano

Ingingo ya 90: Impamvu zituma habaho iseswa ry'amasezerano

Amasezerano y'umurimo hagati y'umukozi n' Itorero ADEPR ashobora guseswa kubera imwe mu mpamvu zikurikira:

- **Ubwumvikane bw'impande zagiranye amasezerano:** Umukozi n' Itorero ADEPR bumvikana ibirebana n'iseswa ry'amasezerano n'uko bigomba gukorwa ndetse zikumvikana ku birebana n'igihe cy'integuza, no ku kindi cyose impande zombi zibona ko ari ngombwa.
- **Impamvu ziteganyijwe mu tegeko ry'umurimo:** Iyo amasezerano asheshwe kubera imwe mu mpamvu ziteganywa mu itegeko, icyo gihe hubahirizwa uburyo n'inzira biteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo;
- **Impamvu zihariye zituma amasezerano aseswa:**
  - Iyo umukozi washyizwe mu mwanya usaba kugira inshingano z'umuhamagaro mu Itorero ADEPR ahagaritswe burundu kuri izo nshingano;

- Kumara iminsi itanu y'akazi nyuma y'igihe cy'isubukurwa ry'amasezerano umukozi bireba ntagaruke mu kazi.

Ingingo ya 91: Integuza yo gusesa amasezerano

Uretse ibiteganywa ukundi mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda ndetse no mu mategeko shingiro y'itorero ADEPR ku birebana n'impamvu zituma amasezerano y'umurimo aseswa, iyo bibaye ngombwa ko amasezerano y'umurimo aseswa kubera indi mpamvu iteganyijwe muri aya masezerano, uruhande rufashe icyemezo cyo gusesa amasezerano rugomba gutanga integuza y'iseswa ry'amasezerano hakurikijwe igihe kigenwa n'itegeko rigenga umurimo.

Ingingo ya 92: Umuyobozi ufite ububasha bwo gusesa amasezerano

Umushumba Mukuru muri Itorero ADEPR ni we ufite ububasha bwo gusesa amasezerano y'umurimo ku ruhande rw' Itorero ADEPR bimaze kwemezwa n'urwego rubifitiye ububasha.

Ingingo ya 93: Imperekeza zijyanye n'iseswa ry'amasezerano

Imperekeza zijyanye n'iseswa ry'amasezerano y'umurimo zitangwa hakurikijwe ibiteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda.

Icyiciro cya 3: Irangira ry'amasezerano y'umurimo

Ingingo ya 94: Irangira ry'amasezerano y'umurimo

Habaho irangira ry'amasezerano y'umurimo iyo igihe amasezerano y'umurimo yagenewe kirangiye kandi nticyongerwe.

Ingingo ya 95: Ikiruhuko k'izabukuru.

Imyaka y'ikiruhuko cy'izabukuru igenwa n'amategeko y'u Rwanda rugenderaho.

Icyakora, mu nyungu z'akazi, Itorero ADEPR ishobora gusaba umukozi wagejeje ku myaka y'izabukuru gukomeza gukora igihe cyose agikenewe.

Am

SP

SP RW

Umukozi ugiye mu kiruhuko cy'izabukuru agenerwa n'Itorero ADEPR impamba y'izabukuru igenwa hakurikijwe ibiteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda.

UMUTWE WA XIV: INGINGO Z'INZIBACYUHO N'IZISOZA

Ingingo ya 96: Idateganyijwe muri aya mategeko agenga abakozi

Ikintu cyose kireba umukozi kandi kideganyijwe muri aya mategeko agenga abakozi gikorwa hakurikijwe ibiteganyijwe mu mategeko shingiro y'Itorero ADEPR, mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda, no mu mateka n'amabwiriza arishyira mu bikorwa.

Ingingo ya 97: Urwego aya mategeko agenga abakozi ari ho

Aya mategeko agenga abakozi yakozwe hagendewe ku biteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda kandi yubahirije ibiteganyijwe mu Mategeko Shingiro y'Itorero ADEPR.

Iyo ingingo y'aya mategeko agenga abakozi ivugururije ibiteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo mu Rwanda cyangwa ibiteganyijwe mu Mategeko Shingiro y'Itorero ADEPR, iyo ingingo ihita ita agaciro hakubahirizwa ibiteganyijwe mu itegeko rigenga umurimo cyangwa mu Mategeko Shingiro y'Itorero ADEPR.

Ingingo ya 98: Amabwiriza yo gushyira mu bikorwa aya mategeko agenga abakozi

Igihe cyose bibaye ngombwa kandi bitavugururiza ibiteganyijwe muri aya mategeko agenga abakozi, Komite Nyobozi y'Itorero ADEPR ifite ububasha bwo gushyiraho amabwiriza agamije kuzuzwa, gusobanura cyangwa kunganira aya mategeko agenga abakozi.

Icyakora, amabwiriza ya Komite Nyobozi ashwirwaho hashingiwe kuri aya mategeko agenga abakozi, nta na rimwe ashobora kuyavugururiza cyangwa kunyuranya nayo.

Ingingo ya 9: Ivanwaho ry'andi mategeko agenga abakozi

Amategeko agenga abakozi n'amabwiriza ayashyira mu bikorwa yagiyeho mbere y'uko aya mategeko agenga abakozi yemezwa yose avanyweho.

Ingingo ya 102: Iyubahirizwa ry'aya mategeko agenga abakozi

Aya mategeko agenga abakozi atangira kubahirizwa uhereye ku munsu yemerejweho na Komite Nyobozi y'Agateganyo y'Itorero ADEPR.

Bikorewe i Kigali ku wa 13/09/2021

Pasitori NDAYIZEYE Isaie, Umuvugizi

Pasitori RUTAGARAMA Eugene, Umuvugizi Wungirije

Pasitori BUDIGIRI Herman, Umuyobozi Nshingwabikorwa

GATESI Vestine, Umuyobozi Ushinzwe Abakozi n'Ubutegetsi

UMUHOZA Aurelie, Umuyobozi Ushinzwe Umutungo, Imari n'Imishinga

